

Ztracená paměť?

Místa nacistické nucené práce v České republice

Pracovní list k výstavě

Chrastava

Chrastava, vzdálena 10 km severozápadně od Liberce, se od poloviny 19. století rozvinula ve významné centrum textilního průmyslu. Jednostranné zaměření výroby se však v dobách hospodářské krize vymstilo. Většina textilk zavřela své brány a třetina obyvatel města ztratila práci. V roce 1938 byla Chrastava, kde většina obyvatel mluvila německy, připojena k Německé říši. Záhy zde začaly vznikat pobočky říšských zbrojovek. Na práci využívaly válečné zajatce a civilní nuceně nasazené. Kvůli situaci na frontách časem příliv válečných zajatců ustal a na řadu přišli vězni koncentračních táborů.

Vzájemný vztah zajatkyň a dozorkyň neprovázel jen teror a násilí; lišil se případ od případu. Přestože byly dozorkyně přesvědčeny, že jsou Židovky drženy v zajetí oprávněně a musí pracovat, jejich bídné zaopatření odporovalo morálnímu přesvědčení mnoha dozorkyň. Jedna z Židovek nasazených v Chrastavě Anna Sussmann vyprávěla, jak jedné z nich dozorkyně věnovala kus látky pod záminkou, že její stroj potřebuje vyčistit. „Načež jsme pak volaly: ‚Paní dozorkyně, poslušně hlásím, že je můj stroj také zašpiněn.‘ A dostaly jsme také cár látky, ze kterého jsme si udělaly ovinovací kamaše.“

Helen Waterford vyrůstala ve Frankfurtu nad Mohanem. V roce 1934 kvůli rostoucímu antisemitismu odjela s manželem do Amsterdamu, kde se jim narodila dcera. Od října 1942 se skrývali, aby unikli deportacím do ghatt a táborů v Polsku. Dceru ukryli u přátel. V srpnu 1944 byli Waterfordovi odhaleni a deportováni do Osvětimi- Březinky. Manžel zde zahynul. Po několika týdnech se Helen dostala do pobočného tábora Groß-Rosen Kratzau I a musela pracovat ve zbrojovce Spreewerke. Po osvobození se vrátila do Amsterdamu, kde se shledala se svou dcerou. V roce 1947 emigrovaly do USA.

„Náš dozor to byli 4 vojáci a 4 ženy, esesačky, mladé. Byly velmi nešťastné, že musí být ve vesnici jako je tahle, kde nic nebylo. Nebylo tam vůbec nic a zima byla velmi studená, hodně ledu a sněhu a jejich ubytování bylo velmi jednoduché...Továrna už neměla žádný materiál, ale esesačky musely něco dělat. Přinutily nás nosit uhlí z jednoho rohu na jiné místo...Pochodovaly jsem pořád tam a zpět... Jednou s plnou, pak s prázdnou [kárrou]. Jednou, když jsem šla okolo, pomyslela jsem si: ‚Vypadá tak mile.‘ Mluvila německy. Řekla jsem: ‚Jsem ráda, že se můžu naučit něco, co budu moct dělat po válce.‘ Podívala se na mě, zůstala stát a já také. Řekla: ‚Co tím myslíte?‘ A já řekla: ‚Budu se moci stát stěhovákem.‘ Odpověděla: ‚To je překrásný nápad.‘ Šla jsem dál a přišla zase zpět. Byla překvapená, že mluvím plynule německy. Zeptala se mě: ‚Vy jste z Německa?‘ Říkám: ‚Ano.‘ Ptá se: ‚Proč jste tady?‘ Ptám se: ‚Co je to za otázku?‘ ‚Musela jste něco udělat, že jste tady.‘ Říkám: ‚Nic jsem neudělala. Jsem Židovka.‘ ‚Ne,‘ odpověděla: ‚všechny tady jste kriminálnice. Všechny jste něco udělaly. Podívejte se, jak vypadáte. To oblečení, co nosíte.‘ Řekla jsem: ‚Myslíte si, že je to naše

oblečení?“ To, co řekla, působilo poněkud komicky, protože jsem mluvila dobře německy, ne jako kriminálník. Šla kolem ještě jedna žena. Řekla jsem: „Podívejte se támhle na tu ženu s károu. Ta má doktorát. Její otec měl velký vinný sklep v Amsterdamu.“ Ona řekla: „Vám asi přeskočilo?!“ Tak jsem zase šla. Když jsem se vracela, dívala se na mě, ale nic neříkala. Zeptala jsem se jí, co ona dělá. Řekla jsem: „Co děláte, nebo co jste dělala?“ Odpověděla: „Byla jsem učitelkou v Hamburku.“

Interview s Helen Waterford ze dne 14. listopadu 1989,
© United States Holocaust Memorial Museum.

Náměty k další práci:

Co si dozorkyně v ukázce myslela o ženách zaměstnaných v továrně?

Proč si to podle vás myslela?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....